

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀՐԱՄԱՅՈՂՆԵՐ ԵՒ ՀՆԱԶԱՆԴՈՂՆԵՐ ՊԵՏԲ ԵՆ)

Երբ կարգապահութիւն կ'ըսենք՝ չկարծուի թէ բարեկրթութեան կամ քաղաքավարութեան կ'ակնարկենք։ Ասոնք շատ աննշան կը մնան մեծագոյն այն սկզբունքին քով՝ որ եկեղեցական նուիրապետութենէն անբաժանելի է, և այնքան կարեւոր։

Շատերու անծանօթ է այն, ոմանց կողմէ թիւր ըմբռնուած՝ և ուրիշներէ անտեսուած, թէպէտ անոր վրայ այս կամ այն տեսակէտէ ուշադրութիւն հրաւիրած են այս էջերը, և մերթ ակնարկութիւններ եղած են հայ կրօնական Մամուլին մէջ։

Կարգապահութիւնը բոլոր կազմակերպութեանց կեանքին ու յառաջդիմութեան էական պայմաններէն մէկն է։ Ընկերայնութեան գաղափարէն անանջատելի է, վասնզի անհրաժեշտ կը դառնայ առաջին վայրկեանէն՝ երբ անհատներ խմբաւորումներ կազմելու կը ձեռնարկեն։ Օգտապաշտական հնարք մըն է ան, որ կուռք—սկզբունքի մը վերածուած է մարդկային ընկերութեան մէջ։ Ամբողջին օգտին համար մասերու գործակցութեան առաջին պայմանն ըլլալով՝ իրեն գոյութեան պատճառ և նպատակ ունի խումբին շահը։ Այդ շահը զբաղած է խումբը կազմող անհատներուն կողմէ՝ անշուշտ որպէսզի ան վերագառնայ նորէն անհատներուն։ Շահ բառը կը գործածենք հոս իր սովորական և աշխարհիկ իմաստով։

Եկեղեցին ալ կազմակերպութիւն մըն է՝ ապրելու և յառաջդիմելու սահմանուած։ Կը ծառայէ որոշ նպատակի մը, և ըլլալով անհատներու խումբաւորում մը՝ այսինքն հաւատացեալներու ժողովը՝ այս աշխարհի վրայ իր գոյութեան պայման ունի կարգապահութիւնը։ Պարտքերու եւ իրաւունքներու ճիշդաւորում մը եկեղեցիին ալ մարմնին ջիղեր կուտայ, վասնզի եթէ ոչ մարդկային, գէթ մարդոցմէ կազմուած հաստատութիւն մըն է այն։

Ընդգծեցինք «ոչ—մարդկայինը», վասնզի այս հանգամանքը կ'որոշէ եկեղեցին ուրիշ կազմակերպութիւններէ, և կը դասաւորէ զայն տարբեր ստորագոյութեան մը ներքեւ։ Արդարեւ, եկեղեցին աստուածային հաստատութիւն մըն է։ Տէրը պիտի չինէր զայն (Մատթ. ԺԶ. 18)։ Աստուած գրաւ անոր մէջ իր պաշտօնեաները (Կոր. ԺԲ. 28)՝ Գրիստոս է անոր գլուխը (Եփ. Ա. 22, 23) կեն-

դանի Աստուծոյ կը պատկանի ան (Տիմ. Գ. 15)։ Այսպէս է՝ անշուշտ՝ վասնզի անոր պատճառն ու նպատակը աստուածային են միանգամայն։ Պատճառը՝ Աստուծոյ անսահման սէրը, և նպատակը՝ մարդոց սրբացումը և մերձեցումն առ Աստուած։

Յայտնի է ուրեմն՝ որ եկեղեցւոյ կազմակերպութեան և կարգապահութեան սկզբունքը ըստ էութեան — եթէ ոչ, չափով մը, ըստ ձեւին — կը տարբերի աշխարհիկ միւս կազմակերպութիւններէ։ Կարգապահութիւնը հոս հնարք մը չէ մարդոց դրամ մէկ նպատակը իրագործելու համար։ Մարդիկ չէ որ կը հետապնդեն իրենք իրենց շահը, այլ պարզապէս կը հնազանդին Աստուծոյ կամքին՝ որ իրենց շահը իրենց կը ցուցնէ։ Մնաց որ՝ այս շահն ալ տարբեր է աշխարհիկ կազմակերպութեանց հետապնդածէն։

Եկեղեցւոյ կառավարութեան մէջ ուղղութիւնը վերէն կու գայ։ (Զենք ակնարկէր անշուշտ տնտեսական կամ նիւթական գործառութիւններու՝ որոնք յարակից են հոգեորական-վարչական գործերու)։ Եկեղեցւոյ պաշտօնեաները — երբ մանաւանդ գիտակից սպասաւորներ են ասոնք — գործիքներն են Աստուծոյ կամքին, և իրենց իշխանութիւնը կը ստանան Անկէ ուղղակի, և ո՛չ թէ զիրենի բնորոշ մարդոցմէ։ Պօղոս Առաքեալ կը վարդապետէ. «Զգոյշ կացէք անձանց և ամենայն հօտիդ, յորում եղ զԱնկէ Հոգիին Սուրբ տնուչս՝ նովուել զծողովուրդ Տեառն»։ Վերը ակնարկեցինք Ա. Կոր. ԺԲ. 28-ին։ Ս. Պօղոս հոն ալ եկեղեցւոյ պաշտօնեաները կը ցուցնէ որպէս «անոնք՝ զորս Աստուած դրաւ եկեղեցւոյ մէջ»։ Հոս է ահաւասիկ հանգոյցը մեր նիւթին։

Զեռնագործութեամբ Տիրոջ կողմէ իշխանութեան այդ տրւելութիւնն է (Մատթ. ԻԲ. 19, Յովհ. ԺԶ. 13, Մատթ. ԺԲ. 18, ևն) որ տարբեր շարժառիթներ կը դնէ եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան՝ հրամայելու և հնազանդելու։ Կը դնէ նաև ծանր պարտաւորութիւններ՝ թէ՛ ստորագաս և թէ՛ դերագաս պաշտօնեաներու վրայ միանգամայն։

Ահա՛ այդ պարտաւորութեանց մասին տգիտութիւնը կամ անոնց անտեսումը, մէկ կողմէն թեմակալ եպս.ներէ և ծխատէր քահանաներէ, և միւս կողմէ եկեղեցւոյ անդամներէն և պաշտօնեաներէն, անգործութեան և կազմալուծութեան երևոյթին ներքեւ կը տառապեցնէ մեր եկեղեցին։ Անգործութիւն ըսինք՝ վասնզի այս բառը միայն բաւական է որակելու համար համեմատութիւնը մեր եկեղեցւոյն ըրածին և անոր կոչման իրմէ պահանջածին։

Թերութիւններ ձաղկող և յորդորներ տուող գրիչներ շատ ունինք. թերեւ չափէն աւելի շատ։ Անկարգապահութիւնը մենք չենք դատապարտեր իբր «ցեղային թերութիւն», ո՛չ ալ իբր ազգային նկարագրի պակասութիւն, ո՛չ իսկ իբր մեր պատմութեան ահաւոր պայմաններուն հետեանք։ Անոնք եթէ իբր բացատրութիւն ունէ արմէք ունին ալ՝ աննշան ու երկրորդական կը մնան, մեր համոզումով, մեր թերութեանց — զորս ազգէն աւելի անհատներու վերագրել ուղիղ կը դանենք — մեծագոյն պատճառին քով, այն է՝ քրիստոնէական կրօնի ճշմարտութեանց նկատմամբ տգիտութիւն կամ թերի ըմբռնումներ, կամ ալ անոնց հանդէպ սրտեռանդն ու մտադիւր նուիրումի պակաս։

Այս տգիտութեան և անկարգութեան ցաւալի ցուցադրութիւն մըն էր երկար տոնէն ի վեր Կալիֆօրնիոյ թեմին մէջ խնդիր եղած երբեմնի քահանայ, իսկ այժմ կար-

142

գալոյժ Խաչիկ Գոուզեանի ելոյթը: Գոուզեանի յանցանքին մանրամասնութիւնները անձանօթ են մեղի: Եթէ չենք սխալիր՝ անոնք չհրատարակուեցան ալ:

Գոուզեան պատժուեցաւ իբրեւ ըմբոստ և անկարգապահ՝ որքան որ կը յիշենք, և Կալիֆորնիոյ թեմակալ Առաջնորդ Գեր. Տ. Գարեգին Եպս. Տրապիզոնի կարգալոյժ յայտարարեց զայն և ըստ այնմ տեղեկագրեց Էջմիածին: Անկարգն ալ բողոքեց Էջմիածին — այս՝ իր արդար իրաւունքն էր, պէտք է ըսել — բայց Գեր. Հոգեւոր Խորհուրդը իրաւացի գտաւ Առաջնորդ Սրբազանին վճիռը: Գոուզեանի յանցանքին մանրամասնութիւնները գիտնալ անհրաժեշտ ալ չէ: Երբ Առաջնորդը կը վճռէ, և պատժուածին Գեր. Հոգ. Խորհրդին վճռաբեկման համար զիմուժը կը ձախողի՝ խնդիրը ալ ո՛չ մանրամասնութեան ո՛չ ալ աւելի հետաքրքրութեան կը կարօտի: Տ. Գարեգին Եպս. ի կողմէ կարգալուծման յայտարարութիւնը, ինչպէս նաև վերջերս հրատարակած յորդորագիրը խաղաղ ու անաչառ դատումի մը և քրիստոնէական հայրական ներող ոգիի մը բոլոր հաւաստիքները կ'ընծայեն: Գեր. Հ. Խորհուրդի երկար պաշտօնական վճռագիրը, որ ամբողջութեամբ հրատարակուած է Փարոս Հայաստանեայցի այս տարւոյ Յունվարի թիւին մէջ՝ լիովին կը հաստատեն ասիկա: Լսեցէ՛ք սակայն ժպրհութիւնը հետեւեալին, որ ինքզինքը Հյոց. Առք. Ուղ. Եկեղեցիէն դուրս յայտարարելէ ետք՝ տակաւին «այնու վերապահել կը կարծէ իր քահանայական կոչումը և քահանայադործելու իրաւունքը»: . . .

Գոուզեանի խնդիրը՝ տեղական խնդիր մըն է անշուշտ, և մենք, այդ պատճառով, կանգ պիտի չառնէինք անոր վրայ՝ եթէ մեր խօսքը կարգապահութեան մասին չըլլար, նաև եթէ դէթ մասամբ այդ ըմբոստին խելքով պաշտօնեաներու մեր Եկեղեցիին մէջ հոս հոն գտնուելուն մասին կասկած չունենայինք:

Վերջապէս՝ այս անգամ կ'ուզենք շեշտել պէտքը մեր Եկեղեցիին մէջ հրամանի և հնազանդութեան: Մին՝ սիրով, արդար և վճռական. միւսը՝ դարձեալ սիրով, հեղութեամբ և անձնուիրութեամբ: Կրօնական-եկեղեցական խնդիրներու մէջ՝ կրօնական պարտաւորութիւններ են այս երկուքն ալ: Յետոյ՝ զինուորութիւն մըն է եկեղեցականութիւնը. պէտք չէ բնաւ մոռնալ ասիկա: Ամէն հրաման՝ բանակին յաղթութեան սիրոյն, ամէն հնազանդութիւն՝ դարձեալ նոյնին սիրոյն,

Մեր Եկեղեցւոյն վերականգնման ամէնէն անհրաժեշտ պայմաններէն մէկն է որ ունենանք Ս. Պողոսի հովուական թուղթերուն ոգիովը տողորուած՝ հրամայել գիտցող եպիսկոպոսներ, իրենց կարգին ըլլալով հնազանդ Հայրապետին: Եպիսկոպոսներ, արթուն՝ ուղղափառ վարդապետութեան անաղարտ պահպանումին, նախանձախնդիր՝ եկեղեցւոյ աւանդութեանց ամբողջ մնալուն, խստապահանջ՝ քրիստոնէական բարոյականի մարդկային տկարութեան ներածին չափանիշերի դորձագրութեան. և հարկ եղած ատեն խարաղանն ի ձեռին՝ երբ պէտք ըլլայ կեղծաւորներն ու անհաւատները Աստուծոյ Սուրբ Տունէն դուրս հանել, հարկ եղած ատեն պատրաստ իր աստուածատուր իշխանութիւնը գործածելու պայծառ որոշողութեամբ մը, ի ձեռին ունենալով պատժի և վարձատրութեան զէնքերը:

Միւս կողմէն պէտք են նաև իրմէ գերադասին օրինաւոր հրահանգներուն փութով հնազանդիկ գիտցող քահանաներ կամ վարդապետներ, անձնուէր՝ ժողովուրդի ծառայութեան մէջ, թանկագին գործակից՝ իրենց առաջնորդին, ազգեցիկ օրինակ հաւատացեալներու, և սիրող ուսմանց:

Պարտաճանաչ ու կարգապահ — ահաւասիկ մեր բոլոր հայ եկեղեցականներէն պահանջուած յատկութիւններէն մէկը՝ և շատ կարեւոր մէկը՝ նուիրապետութեան ո՛ր աստիճանին վրայ ալ որ ըլլան անոնք: